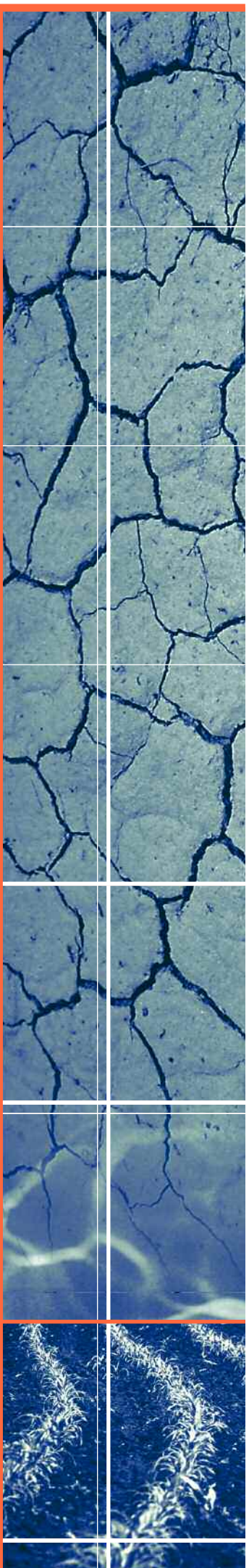

Brochure nr. 15

Natuurlijk eten *over biologische landbouw in Nederland*

landbouw, natuur en
voedselkwaliteit

Natuurlijk eten over biologische landbouw in Nederland

Inhoud

3	1. Over deze brochure
4	2. Eerst wat geschiedenis
4	– Vroeger
4	– Hogere productie
4	– Probleem: mestgebruik
4	– Probleem: dierenwelzijn
4	– Probleem: bestrijdingsmiddelen
4	– Wetten en regels
5	– Biologische productie
5	– In de winkel
6	3. Het belang van biologische landbouw
6	– Groeiende vraag
6	– Voortrekkersrol
7	4. Knelpunten voor de biologische landbouw
7	– Samenwerking in de keten
7	– Garantie 100% biologisch
8	– Kennisontwikkeling en -verspreiding
9	5. De groei van de biologische landbouw
9	– De vraag stimuleert de groei
9	– Steun bij ketensamenwerking
9	– Voorlichting aan consumenten
10	– Steun voor controle- en certificeringssysteem
10	– Steun door kennisontwikkeling
10	– Steun voor boeren
11	– Meer informatie

Natuurlijk eten over biologische landbouw in Nederland

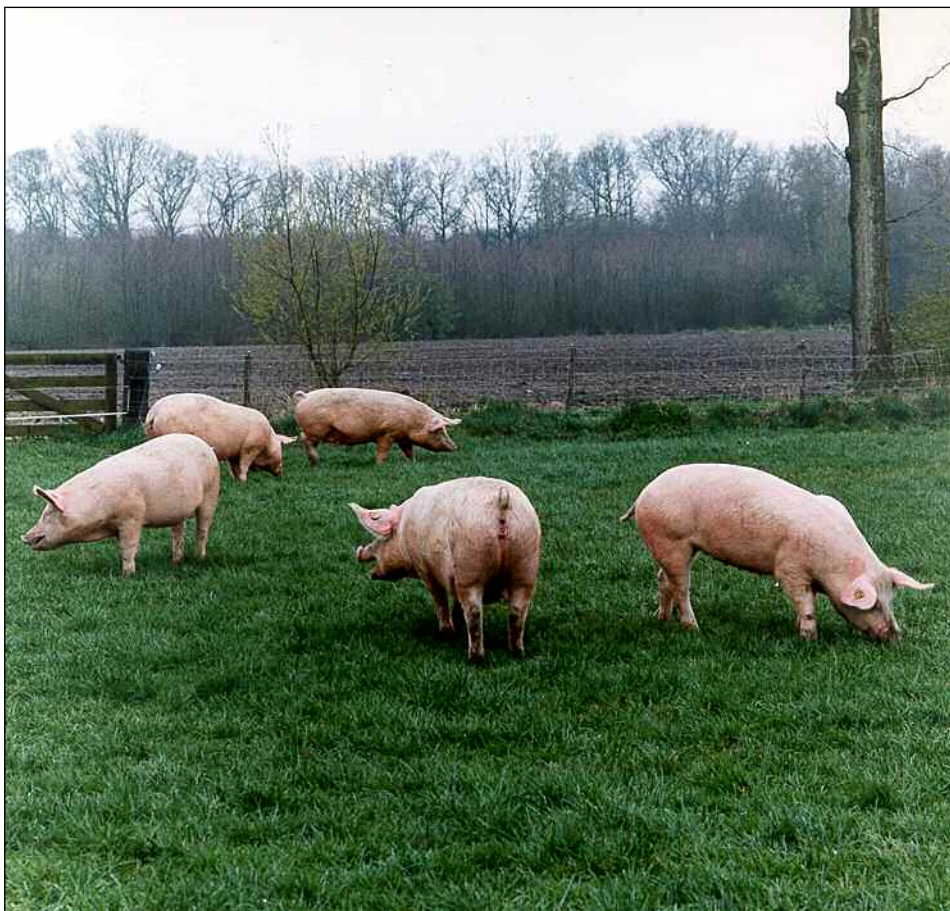
1. Over deze brochure

Stel: je eet broccoli met een karbonaadje en aardappels. Weet je dan hoe dat voedsel geproduceerd is? En maakt het je wat uit? Steeds meer mensen gaan bewust om met wat ze eten. Ze vinden het belangrijk dat hun eten is geproduceerd op een milieu- en diervriendelijke manier. Dus: broccoli en aardappels die zonder bestrijdingsmiddelen zijn gekweekt. En karbonaadjes van een varken dat genoeg leefruimte had en in de modder gewoet heeft.

De producten uit de biologische landbouw voldoen aan deze wensen. In de biologische landbouw werken boeren namelijk op een milieu- en diervriendelijke wijze. Dat betekent dat ze bijvoorbeeld bij het telen van gewassen geen chemische bestrijdingsmiddelen en kunstmest gebruiken. En dat de stallen en het voer voor dieren aan speciale voorwaarden voldoen. Maar daarmee is pas de eerste stap gezet. Voordat je iets een biologisch product mag noemen, moeten alle stappen in het productieproces van voedsel biologisch zijn. Er worden dus ook geen chemische kleur-, geur- of smaakstoffen aan toegevoegd.

Biologische landbouw is aan meer regels gebonden dan de gangbare landbouw. Er zijn daardoor minder boeren die biologisch produceren dan boeren die gangbaar produceren. Dat komt deels doordat nog niet iedere Nederlandse consument regelmatig biologische producten koopt. Zo'n 65 procent van de Nederlanders koopt wel eens een biologisch product. De meesten daarvan zijn vooral te vinden in de grote steden en het noorden van Nederland. Het aantal Nederlanders dat biologische producten koopt groeit echter gestaag. De afgelopen jaren is door schaalvergroting het areaal biologische landbouw daarom toegenomen.

Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) vindt het belangrijk dat er in Nederland ruimte is voor biologische landbouw. Daarom probeert LNV consumenten bewust te maken van keuzes die ze hebben als ze eten kopen. Op deze manier tracht LNV de vraag naar biologische producten te stimuleren. In deze brochure lees je hoe en waarom het ministerie van LNV dit doet.

Hoe meer eieren de kippen produceren, hoe meer de boer verdient.

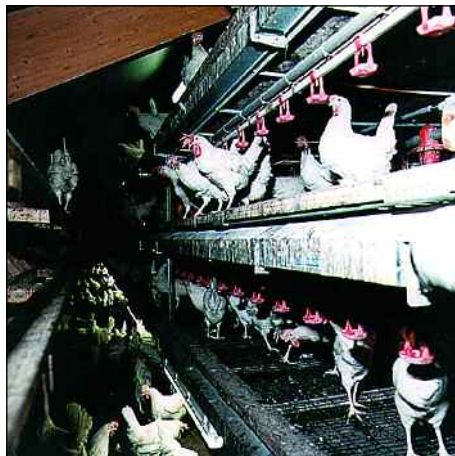
2. Eerst wat geschiedenis

Vroeger

Tot honderd jaar geleden was alle landbouw biologisch. Toen had nog niemand gehoord van chemische bestrijdingsmiddelen, kunstmest, legbatterijen en bio-industrie. Mensen verbouwden groenten in hun eigen tuin. Of ze kochten groente van een boer, die de mest van zijn eigen dieren gebruikte om de gewassen beter te laten groeien en onkruid bestreed door te schoffelen. Ook de dieren kregen de ruimte die ze nodig hadden om hun eigen eten bij elkaar te zoeken. Kippen werden in een ren gehouden, waar de boer de eieren in alle hoeken en gaten moest zoeken. Koeien stonden in de wei, waar ze er zelf voor konden zorgen dat ze genoeg gras te eten kregen.

Hogere productie

Dit alles veranderde zo'n honderd jaar geleden. Toen werden er technieken ontdekt waarmee op dezelfde hoeveelheid grond meer geproduceerd kon worden. Daarbij kun je bijvoorbeeld denken aan bestrijdingsmiddelen, die ervoor zorgen dat insecten of onkruid uitgeroeid worden voordat ze de oogst kunnen bederven. Of kunstmest, om gewassen sneller te laten groeien en een boer zekerheid te geven over de opbrengst van die gewassen. Maar ook aan legbatterijen voor kippen: kleine hokjes waar één kip inpast, waardoor er meer kippen in een stal passen.

Probleem: mestgebruik

In de jaren zeventig werd duidelijk dat deze nieuwe technieken niet altijd goed waren voor het milieu en de dieren. Zo bleek dat er teveel mest gebruikt werd. Omdat de planten en de bodem al die meststoffen niet konden opnemen, verdween een groot deel in het milieu. De grond en de bodem raakten daardoor meer en meer vervuild. Als gevolg daarvan dreigden in natuurgebieden veel

planten te verdwijnen, groeiden sloten dicht met kroos of stonden vol dood water waarin niets meer kon leven. En het water dat werd gebruikt voor drinkwater moest steeds meer worden gezuiverd.

Jonge den, aangetast door zure regen.

Probleem: dierenwelzijn

Daarnaast maakten mensen zich zorgen over welzijn (oftewel: geestelijke gezondheid) van dieren. Voor een dier hangt zijn welzijn af van zijn omgeving. Elk dier probeert zich namelijk aan te passen aan zijn leefomgeving. Lukt dat niet dan gaat hij vreemd gedrag vertonen, bijvoorbeeld soortgenoten bijten of alsmaar rondjes lopen. Je kunt je voorstellen dat het voor dieren in een onnatuurlijke omgeving als een stal moeilijk is om zich aan te passen. Steeds meer mensen hadden hier problemen mee. Ze vonden dat dieren er niet alleen maar zijn voor het nut van de mens. Dieren hebben ook een eigen waarde en verdienen een goed bestaan.

Probleem: bestrijdingsmiddelen

Ook de negatieve gevolgen van chemische bestrijdingsmiddelen werden duidelijk. Bestrijdingsmiddelen komen namelijk niet alleen terecht op de gewassen waarvoor ze bedoeld zijn, maar ook in de natuur. In de bodem, het water en de lucht. Ook daar bestrijden ze de insecten, en als ze in het water terechtkomen vergiften ze de dieren die er leven. En dat niet alleen, ook ons drinkwater wordt dan vervuild.

Wetten en regels

In de jaren zeventig vond ook de overheid dat het zo niet langer kon. Er werden wetten en regels ingevoerd om de schade aan het milieu te beperken. Bijvoorbeeld de *Meststoffenwet*, waarmee het mestgebruik werd ingeperkt, en de *Bestrijdingsmiddelenwet*,

waardoor het aantal soorten bestrijdingsmiddelen dat gebruikt mag worden werd verminderd. En in 1992 volgde een wet om de gezondheid en het welzijn van dieren te verbeteren. Sinds 1 januari 2005 is de *Algemene Maatregel van Bestuur Geïntegreerde Gewasbescherming* van kracht. Geïntegreerde gewasbescherming betekent dat een boer eerst alle andere teeltmaatregelen grondig afweegt voordat hij gewasbeschermingsmiddelen toepast.

Biologische productie

Maar sommige consumenten en boeren vonden dat deze wetten en regels niet ver genoeg gaan. Zij wilden een landbouw zonder chemische bestrijdingsmiddelen en kunstmest. Hiervoor keken ze naar de biologisch-dynamische landbouw die al in 1924 was ontstaan, maar altijd beperkt is gebleven. Op basis hiervan ontstond de biologische productie zoals we die nu kennen. Uitgangspunten van biologische productie zijn:

- geen kunstmest gebruiken;
- geen chemische bestrijdingsmiddelen toepassen;
- rekening houden met het welzijn van dieren;
- geen chemische kleur-, geur- en smaakstoffen gebruiken;
- geen genetisch gemodificeerde producten en grondstoffen gebruiken.

In het verleden hadden biologische bedrijven hun eigen regels, controlesysteem (door Stichting Keurmerk Alternatieve Landbouwproducten, Skal) en certificering. Ze gebruikten het EKO-keurmerk. Sinds 1991 is er regelgeving van de Europese Unie waarin staat wat je precies wel en wat je niet biolo-

gisch mag noemen. Ook stelt deze regelgeving eisen aan de controle hierop. Vanaf dat moment werden de regels voor biologische landbouw overheidsregels. Skal bleef onder toezicht van de Nederlandse overheid verantwoordelijk voor de controle en certificering, het EKO-keurmerk wordt ook nog steeds gebruikt.

In de winkel

Lange tijd waren biologische producten alleen verkrijgbaar in *natuurvoedingswinkels*. Daardoor kwamen veel mensen er nooit mee in aanraking en kochten ze dus geen biologische producten. Toch groeide het aantal biologische landbouwbedrijven in Nederland: in 1986 waren er 278 biologische landbouwbedrijven, in 1994 al 512. Het grootste deel van de consumenten kwam pas met biologische producten in aanraking toen die halverwege de jaren negentig in de supermarkten lagen. Eerst alleen groente en melk. Maar je kunt er nu veel meer producten kopen: van pasta tot bonbons, en van griesmeelpap tot croissantjes.

Waarom zijn biologische producten duurder?

Door de biologische manier van werken is een boer veel intensiever met de productie bezig. En die productie kost meer tijd. Je kunt je voorstellen dat het bijvoorbeeld sneller is om onkruid te bespuiten met bestrijdingsmiddelen dan om het weg te schoffelen. Daarnaast heeft vee dat buiten loopt meer grond nodig en is de opbrengst vaak wat minder. Zo legt een kip in de bio-industrie 310 eieren per jaar, een kip in de biologische landbouw 275 eieren. Gevolg hiervan is dat biologische producten iets meer kosten dan gangbare producten.

Steeds meer supermarkten verkopen biologische producten.

Brochure nr. 15

Natuurlijk eten

over biologische landbouw in Nederland

Verdere groei van biologische productie

Door de introductie in de supermarkt zijn steeds meer mensen biologische producten gaan kopen en zijn er steeds meer biologische landbouwbedrijven bij gekomen. Eind 2004 waren er al 1361 biologische landbouwbedrijven en 849 biologische verwerkende bedrijven. Doordat het gemiddeld areaal per landbouwbedrijf toeneemt, lijkt het minder dan de voorgaande jaren. Maar het areaal en dus de

productie groeien gestaag door. De overheid is echter nog niet tevreden met deze toename. In 2004 besteedden consumenten ongeveer 1,7% van al hun uitgaven aan biologische producten. Tegelijk werd voor de biologische landbouw zo'n 2,2% van alle landbouwgrond in Nederland gebruikt. De overheid wil dat dat areaal verder groeit. Waarom de overheid dit zo belangrijk vindt lees je in het volgende hoofdstuk.

3. Het belang van biologische landbouw

De overheid zou graag zien dat in 2010 tien procent van alle landbouwgrond wordt gebruikt voor biologische landbouw. Groei van het areaal blijft noodzakelijk voor de verdere ontwikkeling van de biologische landbouw en voor de toename van het areaal duurzame landbouw. Daarnaast wil het ministerie graag dat er kennis doorstroomt van de biologische landbouw naar de gangbare landbouw.

Groeiende vraag

Steeds meer consumenten kijken kritisch naar wat ze eten en hoe dat is geproduceerd. Ze willen dat hun eten milieu- en diervriendelijk wordt geproduceerd en ze willen zeker zijn van de kwaliteit en veiligheid van hun voedsel. Biologische producten hebben een imago dat aansluit bij de wensen van deze kritische consumenten en voldoen dus aan een vraag. Hoe groter de vraag hoe meer biologische landbouw en hoe groter het assortiment aan biologische producten. De overheid wil graag dat in 2007 consumenten vijf procent van al het geld dat ze uitgeven aan voeding, besteden aan biologische producten.

Voortrekkersrol

De biologische landbouw kan een voortrekkersrol vervullen voor de landbouwsector. Voor de biologische landbouw zijn andere, nieuwe technieken nodig. *Innovatie* heet dat met een duur woord. Deze nieuwe technieken

kunnen ook voor de gangbare landbouw van belang zijn. Want ook gangbare landbouwbedrijven moeten de komende jaren minder mest en chemische bestrijdingsmiddelen gebruiken en meer aandacht besteden aan het dierenwelzijn. Zo wordt bijvoorbeeld de biologische manier van het bestrijden van insecten ook in de gangbare landbouw vaak toegepast. Het is de bedoeling dat de kennis van alle betrokkenen bij de biologische landbouw bij elkaar wordt gebracht. En dat die kennis ook ten goede komt aan de gangbare landbouw, zodat die de nieuwe technieken ook - misschien in aangepaste vorm - kan toepassen.

Chemische bestrijdingsmiddelen worden steeds minder gebruikt.

Een biologische boer aan het werk

Het is 6 uur 's ochtends, tijd om te melken. De koeien staan op stal. Dit is een speciale stal, waarin koeien de ruimte hebben om rond te lopen en op het stro te liggen. Als de koeien gemolken zijn, laat de boer ze naar buiten. Biologische koeien lopen minimaal 120 dagen per jaar in de wei. Daar kunnen ze gras eten en klaver. Die klaver plant de boer aan om de grond van de wei vruchtbaar te houden, hij mag immers geen kunstmest gebruiken. (En de koeien vinden het nog lekker ook.)

De melk van de koeien verkoopt de boer aan een biologische melkfabriek. Daar krijgt hij een hogere prijs voor zijn melk dan bij een gewone melkfabriek. En dat moet ook wel, want een biologische boer heeft meer kosten dan een gewone boer. Zo heeft hij per koe meer land nodig, om het (winter)voer voor de koeien daar zelf te kunnen verbouwen. En omdat hij op zijn eigen land alle mest van zijn koeien kwijt moet kunnen, zodat die mest niet in het milieu komt.

Om 5 uur 's avonds is het weer tijd om te melken. De boer haalt de koeien weer op uit de wei. Het melken kost hem daardoor meer tijd dan een boer waarvan de koeien de hele dag in de stal hebben gestaan. Nog een reden waarom het produceren van biologische melk duurder is. Gelukkig voor deze boer willen consumenten wel iets meer te betalen voor biologische producten. Daardoor kan hij op milieu- en diervriendelijke wijze blijven werken.

Biologische koeien lopen veel buiten.

4. Knelpunten voor de biologische landbouw

Biologische landbouw is van belang, en wordt in de toekomst steeds belangrijker. Toch ziet het ministerie van LNV voor de komende jaren knelpunten voor de groei van de biologische landbouw. In dit hoofdstuk lees je welke knelpunten er zijn en welke rol de overheid speelt bij de stimulering van de biologische landbouw.

Verkleinen van het prijsverschil

Consumenten kunnen zelf ook bijdragen aan de groei van de biologische landbouw door meer biologische producten te kopen. Maar sommige mensen vinden de biologische producten te duur in vergelijking met producten van de gangbare landbouw. Ze zouden de producten wel kopen als ze goedkoper waren. Verlaging van de prijs kan tot meer vraag naar biologische producten leiden. De prijs kan onder andere omlaag door:

- technische verbeteringen bij de productie en verwerking,
- meer verkoop in de winkel waardoor bijvoorbeeld het vervoer goedkoper wordt en
- meer samenwerking in de keten, zoals de boer, de fabriek, de groothandel en de supermarkt. Op dit moment is de samenwerking in de keten nog niet goed genoeg. Deze slechte samenwerking zorgt voor een hogere prijs en een versnipperd aanbod. Dit zorgt weer voor slechtere verkoop waardoor het minder aantrekkelijk is voor boeren om over te gaan op biologische productie.

Milieu- en diervriendelijk

De voordelen van de biologische landbouw zijn nog te weinig bekend. Daardoor

onderscheiden de producten zich nauwelijks van andere meer gangbare producten. Door voorlichting kan de overheid de consument informeren over de meerwaarde die biologische producten hebben, onder meer op het gebied van milieu en dierenwelzijn. Dan weet je als consument waarom je meer betaalt. Een driesterrenrestaurant is nu eenmaal duurder dan de pizzeria op de hoek.

Verschil gangbare- en biologische landbouw

Ook de gangbare landbouw wordt steeds milieu- en diervriendelijker (duurzamer). De biologische landbouw moet zich verder ontwikkelen om de gangbare landbouw voor te blijven op het gebied van duurzaamheid. De sector zal onder meer de eigen problemen op het gebied van duurzaamheid moeten oplossen. Bijvoorbeeld op het gebied van diergezondheid en arbeidsomstandigheden. De biologische landbouw zal de kennis over duurzaamheid aan de gangbare landbouw ter beschikking moeten stellen.

Garantie 100% biologisch

Consumenten willen de zekerheid dat de producten die ze kopen honderd procent biologisch zijn. Dus dat in het productieproces alleen gebruik is gemaakt van biologische producten. Dat kan de biologische keten nu nog niet garanderen. Bijvoorbeeld omdat sommige producten die boeren nodig hebben om biologisch te produceren nog niet voldoende beschikbaar zijn, zoals biologische mest.

Wel wordt er hard aan gewerkt om er voor de zorgen dat biologisch ook 100% biologisch is.

De vraag naar biologische producten groeit.

Kosten voor omschakelen

Het omschakelen van een bedrijf van gangbare landbouw naar biologische landbouw brengt kosten met zich mee. Een varkensboer moet bijvoorbeeld zijn stal aanpassen, zodat de varkens meer ruimte hebben en een goede vloer om op te liggen. Maar hij moet vaak ook land erbij kopen waar hij zelf het voer voor de varkens kan verbouwen en hun mest kwijt kan.

Daarnaast krijgt een boer de eerste twee of drie jaar nog de lagere prijs voor gangbare producten voor zijn biologische producten.

De Europese Unie (EU) heeft namelijk bepaald dat de eerste twee of drie jaar waarin een boer biologisch werkt, hij zijn producten nog niet als biologisch mag verkopen. Omdat zijn grond bijvoorbeeld nog kunstmest bevat van voorgaande jaren. Die kunstmest moet er eerst uit voor hij biologisch kan telen. Voor een boer betekent dat, dat hij minder inkomsten heeft. Het kost hem dus wel extra geld om biologisch te werken (zie kader in hoofdstuk 2), maar hij kan dat in die eerste jaren nog niet doorberekenen in de prijs van zijn producten.

Biologische productie en moderne biotechnologie

Met moderne biotechnologie kun je de eigenschappen van gewassen en dieren veranderen. Zo kun je een gewas bijvoorbeeld bestand maken tegen een ziekte, waardoor er minder bestrijdingsmiddelen nodig zijn. En je kunt tomaten langer houdbaar maken. Of ervoor zorgen dat ze sneller groeien. Dit heet 'genetische modificatie'. Zulke genetisch gemodificeerde gewassen en dieren zouden in de

natuur net vanzelf ontstaan. Daarom mogen in het biologische productieproces geen genetisch gemodificeerde producten worden gebruikt. Dat lijkt misschien niet zo bijzonder, maar dat is het wel. Want hoewel je dat misschien niet altijd door hebt, zitten in veel producten genetisch gemodificeerde ingrediënten. In koekjes vind je bijvoorbeeld vaak genetisch gemodificeerde maïs. En om brood langer vers te houden, zitten er vaak stoffen in die zijn gemaakt met behulp van biotechnologie.

In veel producten zitten genetisch gemodificeerde ingrediënten.

Kennisontwikkeling en -verspreiding

Doordat biologische productie anders is dan gangbare productie hebben biologische boeren ook behoefte aan andere kennis. Kennis over bijvoorbeeld biologische gewasbescherming of het zo efficiënt mogelijk toepassen van dierlijke mest. Deze kennis is er nu nog niet, of nog maar deels, en moet dus ont-

wikkeld worden door onderzoeksinstituten en boeren. En vervolgens onder biologische boeren worden verspreid. Daarbij moeten biologische bedrijven aangeven welke kennis ze nodig hebben, bijvoorbeeld over grondverbetering of bestrijding van onkruid. De samenwerking tussen de praktijk en het onderzoek gaat nu nog niet zo goed.

5. De groei van de biologische landbouw

De vraag stimuleert de groei

De overheid vindt dat de groei van de biologische landbouw bepaald moet worden door de vraag naar biologische producten. Pas als meer consumenten biologische producten kopen, zullen ook meer boeren overstappen op biologisch landbouw. Het tegenovergestelde werkt niet. Het heeft geen zin voor boeren om biologisch te gaan werken, als maar weinig mensen biologische producten willen kopen. Dan worden die producten alsnog als gangbare producten verkocht, waardoor de boer minder inkomsten heeft.

De vraag en het aanbod moeten dus in evenwicht zijn. De in het vorige hoofdstuk genoemde knelpunten zorgen ervoor dat de biologische sector niet in evenwicht is. Daarom wil het ministerie van LNV de sector helpen om die knelpunten op te lossen. En zo de groei van de biologische landbouw te stimuleren. Dit doet het ministerie van LNV op een aantal manieren. In de beleidsnota Biologische Landbouw 2005-2007 staan de ambities op het gebied van biologische landbouw en de speerpunten van het beleid van 2005-2007.

Biologisch eigenlijk heel logisch

Hoe kun je nu consumenten verleiden meer biologische producten te kopen? Door voorlichting. Zo wijst de campagne 'Biologisch eigenlijk heel logisch' de consumenten op de voordelen en de milieu- en diervriendelijkheid van de biologische landbouw. Dat gebeurt door advertenties in consumentenbladen, met spotjes op tv en via de eigen internetsite. Deze site geeft onder meer informatie over waar je biologische producten kunt kopen en waarom biologisch voedsel zo belangrijk is.

Steun bij samenwerking in de keten

Op initiatief van het ministerie van LNV is een overleggroep gestart waarin vertegenwoordigers van alle onderdelen van de biologische keten zitten. Dus boeren, verwerkende bedrijven en winkeliers, maar ook banken en natuur- en milieuorganisaties. Deze overleggroep wordt de *Task-force* genoemd. De *Task-force* zorgt voor voorlichting over en promotie van biologische producten. Daarnaast stimuleert de *task-force* samenwerking tussen boeren, producenten en winkeliers. In december 2004 hebben de verschillende partijen nieuwe afspraken gemaakt voor de ontwikkeling van de biologische markt. Bij deze afspraken waren voor het eerst ook de cateraars betrokken. Het uiteindelijke doel is dat in 2007 vijf procent van alle verkochte voedingsmiddelen biologisch is. En dat voor een acceptabele prijs, zowel voor consumenten als voor boeren.

Om dit te bereiken zullen deze algemene afspraken per productgroep (bijvoorbeeld zuivel) uitgewerkt worden in concrete plannen. Het ministerie van LNV zal, afhankelijk van de gemaakte plannen, de uitvoering van de projecten financieel ondersteunen. Daarnaast geeft de biologische sector voorlichting aan consumenten over de kenmerken van biologische producten. Zodat ze weten waar ze voor kiezen, als ze biologische producten kopen.

Bedrijfsrestaurant ministerie van LNV 100% biologisch

Het ministerie van LNV geeft zelf het goede voorbeeld waar het gaat om het gebruik van biologische producten. De bedoeling is dat in 2007 alle producten in het bedrijfsrestaurant van het ministerie biologisch zijn geproduceerd.

Voorlichting over biologische producten aan consumenten is belangrijk, zodat zij een keuze kunnen maken.

Steun voor controle- en certificeringssysteem

Om consumenten te kunnen garanderen dat producten honderd procent biologisch zijn, moet de biologische sector een zogenoemd controle- en certificeringssysteem uitwerken. Met zo'n systeem staat precies vast wat er tijdens het productieproces kan en mag gebeuren. Je controleert namelijk vanaf het begin elk deeltje van het productieproces. Daarmee weet je dus zeker dat de verschillende ingrediënten die in een voedingsmiddel zitten veilig en biologisch zijn. Bedrijven die aan alle eisen voor biologische productie voldoen krijgen een certificaat. Het opzetten van zo'n systeem is de verantwoordelijkheid van de biologische sector, het ministerie van LNV zal de sector daarbij helpen.

Sinds 1991 is er regelgeving van de Europese Unie waarin staat wat je precies wel en wat niet biologisch mag noemen. Ook stelt deze regelgeving eisen aan de controle hierop. Vanaf dat moment werden de regels voor biologische landbouw overheidsregels. De Nederlandse overheid heeft Stichting Skal aangewezen om in Nederland toezicht te houden op de biologische productiemethode. Skal is onder toezicht van de Nederlandse overheid verantwoordelijk voor de controle en certificering. De stichting gebruikt daarvoor het EKO-keurmerk.

Het EKO-keurmerk

Op alle biologische producten die je in de winkel tegenkomt, vind je het EKO-keurmerk. Dit EKO-keurmerk mag alleen op biologische producten staan, die zijn goedgekeurd door Skal (Stichting Keuring Alternatieve Landbouwproducten). Skal is door de overheid aangewezen om biologische producten te keuren. De organisatie kijkt of zo'n product en het productieproces aan alle biologische eisen voldoen. Daarvoor wordt de hele keten minstens twee keer per jaar gecontroleerd. Naast het EKO-keurmerk bestaan er ook nog andere keurmerken, zoals Demeter voor biologisch-dynamisch geproduceerde producten. Daarnaast is er een Europees EKO-keurmerk in de maak.

Steun door kennisontwikkeling

Voor de biologische landbouw is specifieke kennis nodig. Het ministerie van LNV draagt fiks bij aan de ontwikkeling en de versprei-

ding van die kennis. Met name het verspreiden van kennis opgedaan in de biologische landbouw is heel belangrijk. Daarnaast verandert de vraag naar kennis in de biologische sector. Er bestaat meer behoefte aan kennis over de markt voor biologische producten, consumentengedrag en gezondheidsaspecten. Het ministerie van LNV geeft daarom subsidies aan onderzoeksinstellingen om deze kennis te ontwikkelen.

Steun voor boeren

Biologische boeren dragen bij aan een goed milieu en een goede kwaliteit van het landelijk gebied. Om dit te belonen komen biologische boeren en tuinders vanaf 2006 in aanmerking voor een subsidie van vijf jaar om de voortzetting van hun biologisch bedrijf te stimuleren. Gangbare bedrijven die willen overschakelen naar biologische productie kunnen een subsidie krijgen om hun bedrijf te laten doorlichten. Dat wil zeggen: laten kijken of de boer wel genoeg zal verdienen als hij biologisch gaat produceren.

Belonen duurzaam consumeren

Het ministerie van LNV wil onderzoeken of consumenten meer biologische producten kopen wanneer de prijs lager is. Gedacht wordt aan een tijdelijke subsidiëring van biologische producten in een middelgrote stad in Nederland. De consument krijgt korting bij de aankoop van duurzame biologische producten.

Het EKO-keurmerk.

Brochure nr. 15
Natuurlijk eten
over biologische landbouw in Nederland

Meer informatie

Organisaties

Platform Biologica
www.platformbiologica.nl
Biologisch eigenlijk heel logisch
www.eigenlijkheellogisch.nl
Voedingscentrum
www.voedingscentrum.org
Wageningen Universiteit en
Researchcentrum/Innovatiecentrum
Biologische Landbouw
www.biologischelandbouw.net
Consumentenbond
www.consumentenbond.nl
Europese Unie
www.europa.eu.int
Biologisch in het schap
www.biologischinhetschap.nl
Land- en tuinbouworganisatie Nederland
www.lto.nl
Algemeen
biologische-teelt.pagina.nl

Brochures van LNV op www.minlnv.nl

Minder mest, schonere mest
Voorkomen van ziekten en plagen
Zorgen voor dieren
Biotechnologie
Kennis en vernieuwing
Toekomst in de agro-foodsector

Ambtelijke stukken op www.minlnv.nl

Beleidsnota Biologische Landbouw
2005-2007
Een biologische markt te winnen
Duurzame gewasbescherming
Gezondheids- en welzijnswet voor dieren

Ambtelijke stukken en brochures zijn ook
verkrijgbaar bij de Infotiek van het ministerie
van LNV: 070 – 378 40 62 of e-mail:
infotiek@minlnv.nl.

Brochure nr. 15

Natuurlijk eten *over biologische landbouw in Nederland*

Colofon

Den Haag, februari 2005

Uitgave:

Ministerie van Landbouw, Natuur en
Voedselkwaliteit, Directie Voorlichting

Tekst:

Boukje Klinker, Nawwara

Foto's:

Ministerie van Landbouw, Natuur en
Voedselkwaliteit
Fotobureau Mieke van Engelen

B33500